

ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ ПОНЯТТЯ РЕСТРУКТУРИЗАЦІЯ ПІДПРИЄМСТВА

*Дячков Д. В., к.е.н., доцент,
Полтавська державна аграрна академія
Вовк М.О., аспірант,
Полтавська державна аграрна академія*

Annotation: The article substantiates the relevance and importance of carrying out restructuring processes for business entities in the conditions of modern socio-economic transformations. A retrospective analysis and analysis of modern approaches to determining the economic essence of enterprise restructuring was been carried out. The actual definition of enterprise restructuring was proposed.

Key words: adaptation, competitiveness, reengineering, reorganization, enterprise restructuring, socio-economic transformations, management.

Постановка проблеми. Динамічні процеси глобалізаційних та інтеграційних трансформацій виносять на новий рівень соціально-економічні відносини суб'єктів господарювання. Водночас, потребують вирішення внутрішні завдання, зокрема вихід з кризи та перехід до нових форм і методів господарювання. Тому, на сучасному етапі розвитку економіки актуальним є визначення передумов та основних тенденцій трансформаційних змін суб'єктів господарювання з метою підвищення ефективності їх діяльності та підвищення конкурентоспроможності. Досягнення зазначених умов використання різних форм та методів реструктуризації. Міжнародна практика і вітчизняний досвід проведення реструктуризації свідчать про те, що власне визначення поняття реструктуризації та здійснення цього процесу – це одні з найскладніших управлінських завдань.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження теоретичних аспектів поняття «реструктуризація підприємств» знайшли відображення працях науковців, як: М. Аїстова[5], П. Аксенов [6], В.Дубницький [7], Г.Козицька [8], П. Комарецька [9], В. Крижановський [10], К. Леміш [11], І. Мазур та В. Шапіро [12], О. Терещенко та Н. Волошанюк [13], Т. Хокканен [14], В. Ченаш [15] та інших. Проведений аналіз наукових праць обумовив необхідність проведення дослідження теоретичних підходів до визначення економічної сутності даного поняття.

Метою статті є аналіз економічної сутності поняття реструктуризації підприємства.

Результати дослідження. Прискорення темпів змін, що виражається в швидкості розробки і впровадження інновацій, скорочення життєвого циклу товарів, появі нових технологій, зміні організаційних засад управління потребує від підприємств негайно реакції. Дж. П. Коттер, провідний фахівець в області реструктуризації підприємств, відзначає, що «для ХХІ століття не підійде модель, згідно з якою тривалі періоди стабільності або задоволеності положенням будуть змінюватися короткими проміжками активності» [4]. Тому визначення сутності реструктуризації господарюючих суб'єктів, які

функціонують в різних соціально-економічних умовах є актуальним та потребує детального аналізу.

У наукових дослідженнях реструктуризація є предметом численних визначень, частіше англійського походження. Також цей термін часто використовується для позначення подібних явищ. Серед цих явищ можна виділити два основні:

Downsizing (укрупнення) можна визначити як стратегію скорочення розміру підприємства;

Reengineering – реінжиніринг, визначається як повна реорганізації процесу виробництва.

Терміни Downsizing і reengineering стали широко досліджуватися в науковій літературі, з 1980-х років (Downsizing), протягом 1990 років для reengineering. Ефекти управлінських моделей, закріплених за кожним з них в сучасних умовах застосовуються досить рідко, проте ці терміни використовуються для позначення операцій реструктуризації підприємств-піонерів в підході корпоративної реструктуризації [3].

Вітчизняна нормативно-правова база, зокрема Закон України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» визначає реструктуризацію підприємства як здійснення організаційно-господарських, фінансово-економічних, правових, технічних заходів, спрямованих на реорганізацію підприємства, зокрема шляхом його поділу з переходом боргових зобов'язань до юридичної особи, що не підлягає санації, на зміну форми власності, управління, організаційно-правової форми, що сприятиме фінансовому оздоровленню підприємства, підвищенню ефективності виробництва, збільшенню обсягів випуску конкурентоспроможної продукції та повному або частковому задоволенню вимог кредиторів [1].

Відповідно до методики розробки планів реструктуризації державних підприємств та організацій, економічний зміст останньої визначається реструктуризацію підприємства як процес здійснення організаційно-економічних, правових, технічних заходів, спрямованих на зміну структури підприємства, його управління, форм власності, організаційно-правових форм, здатність привести підприємство до фінансового оздоровлення, збільшення обсягу випуску конкурентоспроможної продукції, підвищення ефективності виробництва. Метою проведення реструктуризації є створення повноцінних суб'єктів підприємницької діяльності, здатних ефективно функціонувати в умовах переходу до ринкової економіки і виробляти конкурентоспроможну продукцію, що відповідає вимогам товарних ринків [2].

Вітчизняні науковці О. Терещенко та Н. Волошанюк реструктуризацію підприємства розглядають, як комплекс фінансово-економічних, організаційних і правових заходів, спрямованих на оновлення структури підприємства й управління, фінансів і виробництва, організаційно-правової форми діяльності, що дають змогу вдосконалити фінансово-економічні відносини підприємства для забезпечення ефективного використання його потенціалу та збільшення його ринкової вартості [13].

Інноваційний підхід до визначення сутності реструктуризації вітчизняних суб'єктів господарювання надає В. Ченаш, який звертає увагу, що реструктуризація підприємства – це процес системної оптимізації діяльності підприємства шляхом реалізації відповідного комплексу інноваційно-спрямованих заходів щодо перебудови організаційної та (або) управлінської сфери підприємства, який дає змогу забезпечити перманентну адаптивність і стійкість, зростання конкурентоспроможності, прибутковості, ринкової вартості та реалізації потенціалу економічного розвитку підприємства у довгостроковому періоді [15].

Системного підходу до визначення поняття категорії реструктуризації підприємства дотримується К. Леміш, що визначає реструктуризацію підприємства як комплексне перетворення його діяльності, яке полягає в зміні структури виробництва, активів, пасивів і системи управління з метою підвищення ефективності виробництва і конкурентоспроможності продукції підприємства на ринках збуту та адаптації до умов зовнішнього середовища [11].

П. В. Комарецька розглядає реструктуризацію як комплекс організаційно-господарських, фінансово-економічних, правових, технічних заходів, спрямованих на реорганізацію підприємства, зміну форм власності, управління, організаційно-правової форми, що сприятиме фінансовому оздоровленню підприємства, збільшенню обсягів конкурентоспроможної продукції, підвищенню ефективності виробництва та задоволенню вимог кредиторів [9].

І. І. Мазур та В. Д. Шапіро розглядають реструктуризацію як комплексну оптимізацію системи функціонування підприємства відповідно до вимог зовнішнього оточення та стратегії розвитку, що сприяє принциповому поліпшенню управління, підвищенню ефективності та конкурентоспроможності виробництва і продукції, що випускається [12].

Закордонні вчені під реструктуризацією підприємства розуміють безперервний процес підвищення конкурентоспроможності через прийняття комплексу внутрішніх заходів щодо адаптації системи управління бізнес-процесами до ринкових умов [3].

На думку Т. Хокканена реструктуризація повинна розглядатися як процес використання всього управлінського і виробничого потенціалу, необхідного для створення та прибуткового продажу товарів послуг потрібних споживачам [14].

Розглядаючи трактування В. Г. Крижанівського про реструктуризацію підприємства як структурної перебудови з метою забезпечення і використання всіх ресурсів підприємства (матеріальних, трудових, фінансових, технологічних), що полягає в створенні комплексу бізнес-одиниць на основі поділу, з'єднання, ліквідації (передачі) чинних і організації нових структурних підрозділів, приєднання до підприємства інших підприємств, придбання оптимальної частки в статутному капіталі або акцій сторонніх організацій, можна зробити висновок, що даний автор у наголошує на зміну виробничої та організаційної структур підприємства [10].

Згідно з уявленнями М. Д. Аїстова, реструктуризація – це радикальна зміна структури господарської організації (активів, власності, фінансів, управління, кадрів та ін.) [5].

Інші вчені визначають реструктуризацію як комплексну технологію управління, яка безпосередньо надає змогу удосконалити господарську діяльність підприємства. Для того щоб забезпечити досягнення мети реструктуризації суб'єкта господарювання, необхідно проаналізувати та обґрунтувати пріоритети даного процесу. До них можуть належати: управлінські; економічні; виробничі та кадрові цілі.

Узагальнення наведених визначень економічної сутності реструктуризації підприємства з позиції сучасної економічної науки та практика управління сутність категорії реструктуризації підприємства інтерпретується відповідно до наступних ключових підходів:

1) як інструмент здійснення реорганізації, перебудови та впровадження різного виду змін організаційно-економічної структури, господарської діяльності підприємства для забезпечення підвищення ефективності виробництва, діяльності та конкурентоспроможності суб'єкта господарювання;

2) як процес забезпечення успішної адаптації підприємства до зміни умов зовнішнього середовища та стратегії розвитку господарського суб'єкту;

3) як спосіб (засіб) забезпечення оптимального функціонування підприємства та ефективного використання його виробничих факторів в мінливих умовах зовнішнього середовища;

4) як процес фінансового оздоровлення (санация) та оздоровлення усіх життєвих циклів підприємства;

5) як технологія реалізації різного типу змін форм, методів, інструментів управління підприємством [7].

Узагальнюючи вищенаведене, реструктуризацію доцільно визначити як процес адаптації внутрішньої структури підприємства, незалежно від його масштабів і організаційно-правової форми, до мінливих факторів впливу на існування та розвитку зовнішнього середовища. Реструктуризація обумовлюється зовнішнім середовищем, конкурентною боротьбою, необхідністю постійної оптимізації внутрішніх складових з метою забезпечення стійкості, розвитку, максимізації соціального та економічного ефекту при мінімізації витрат [6].

Отже, на нашу думку реструктуризація підприємства – це комплексний процес управління, що полягає в індивідуальному (особливому) та конструктивному оновленні потенціалу підприємства шляхом інноваційних заходів за для реалізації його організаційно-господарських, фінансово-економічних, правових, технологічних процесів та адаптації його до постійних трансформаційних змін в умовах глобалізації.

Висновки і перспективи подальших досліджень.

Отже, реструктуризацію підприємств слід ідентифікувати, як комплексний процес управління, що полягає в індивідуальному (особливому) та конструктивному оновленні потенціалу підприємства шляхом інноваційних заходів за для реалізації його організаційно-господарських, фінансово-

економічних, правових, технологічних процесів та адаптації його до постійних трансформаційних змін в умовах глобалізації. Обґрунтування методичних основ для забезпечення ефективної реалізації реструктуризаційних перетворень на підприємстві є актуальним науковим завданням, яке характеризується значною прикладною цінністю його подальшого дослідження.

Література:

1. Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом: Закон України, від 14.05.1992, № 2343-XII. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2343-12>
2. Методика розробки планів реструктуризації державних підприємств та організацій, від 02.06.1997, №73. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0073374-97>
3. Bowman E. H. Corporate restructuring: reconfiguring the firm / E. H. Bowman. // Strategic Management Journal. – 1993. – vol.14, Special Issue. – pp. 5-14.
4. Cotter G. P. In front changes / G. P. Cotter. Translation from English. М.: Olymp-Business, 2003. – 256 p.
5. Аистова М. Д. Реструктуризация предприятий: вопросы управления. Стратегии, координация структурных параметров, снижение сопротивления преобразованиям / М. Д. Аистова. – М.: Альпина Паблишер, 2002. – 287 с.
6. Аксенов П. В. Реструктуризация как способ обеспечения устойчивости развития компании / П. В. Аксенов // Стратегические решения и риск-менеджмент. – 2012. – №4. – С. 74-77.
7. Дубницький В. І. Реструктуризація в управлінні машинобудівними підприємствами як інструмент забезпечення їх стратегічної стійкості [Електронний ресурс] / В. І. Дубницький // Економіка: реалії часу. Науковий журнал. – 2014. – № 6 (16). – С. 28-33. – Режим доступу: <http://economics.opu.ua/files/archive/2014/n6.html>
8. Козицька Г. В. Реструктуризація підприємств в умовах ринкових відносин: автореф. дис. канд. екон. наук: спец. 08.00.04 «Економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності)» / Г. В. Козицька. – Маріуполь, 2008. – 20 с.
9. Комарецька П. В. Реструктуризація промислових підприємств в системі антикризового фінансового управління / П. В. Комарецька / Формування ринкових відносин в Україні. – 2007. – № 6(73). – С. 61-64.
10. Крижановский В. Г. Реструктуризация предприятия / В. Г. Крижановский. – М.: Изд-во «ПРИОР» «ИВАКО Аналитик», 1998. – 48 с.
11. Леміш К. М. Основи формування механізму реструктуризації промислових підприємств / К. М. Леміш // Економіка і регіон. – 2010. – № 25 (спец. вип. 2). – С. 111-115.
12. Мазур И. И. Реструктуризация предприятий и компаний: [учеб. пособ. для вузов] / И. И. Мазур, В. Д. Шапиро; Под общ. ред. И. И. Мазура. – М.: ЗАО «Издательство «Экономика», 2001. – 456 с.

13. Терещенко О. О. Фінансові домінанти реструктуризації підприємств / О. О. Терещенко, Н. В. Волошанюк // Фінанси України. – 2009. – № 4. – С. 82-90.

14. Хокканен Т. Практический опыт реструктуризации российских предприятий / Т. Хокканен // Проблемы теории и практики управления. – 1998. – №6. – С. 96-102.

15. Ченаш В. С. Економічні основи процесу реструктуризації підприємств / В. С. Ченаш // Економіка: реалії часу. – 2013. – № 5(10). – С. 55-61.